

Notater til

SKOVHISTORISK SELSKABS TUR TIL FRILANDSMUSEET - 29. NOVEMBER 1969.

Sne, blæst, kulde.

Arkitekt Frode Kirk fra museet førte ca. 30 deltagere rundt på området for at demonstrere anvendelsen af træ i gamle bondehuse. Der var valgt 8 bygninger hertil. M.h. t. nærmere detaljer henvises til Frilandsmuseets udmærkede katalog, der dels giver en indgående beskrivelse af de enkelte bygninger, dels indeholder ordforklaring, beskrivelse af byggemåder m. m.

1. Stubmøllen fra Karlstrup (museets nr. 74) er stærkt restaureret.

2. Gård fra Lundager, Fyn (museets nr. 71). Almindelige oplysninger om bindingsværk, som man begyndte at benytte her i landet i middelalderen. Fodremmen er den bjælke, der hviler på syldstenene. Tagremmen bærer tagkonstruktionen. Lodrette stolper og vandrette løsholter holdes sammen med træagler.

I købstæderne blev felterne mellem stolper og løsholter som oftest udfyldt med brændte mursten. På landet som oftest med fletværk af lodrette kappe (støjler), hvorimellem der blev flettet ris (vander). På fletværket klinedes ler.

3. Gård fra Halland (museets nr. 54). Stuehuset er bygget af vandrette bjælker - af svensk eller norsk type.

Langerne er bulhuse - dansk type. De vandrette planker, der er fremstillet ved kløvning af egestammer, anbringes i noter (riller) i stolperne og holdes sammen med lodret siddende træagler, der anbringes i borede huller.

Stuehusets græstørvstag hviler på birkebark, der er overordentlig modstandsdygtig mod råd. (Birkebark findes ofte velbevaret i tørvemoser).

4. Gård fra Ødis Bramdrup mellem Kolding og Haderslev (museets nr. 41) Bindingsværksstolperne, der er meget kraftige, står direkte på syldstenene uden fodtømmer. Noter i stolperne vidner om, at stolperne før den nuværende anvendelse har været stolper i et bulhus.

Under tagskægget egebrædder, der lukker åbningen mellem tagskæg og mur. Spærrene af egetræ. Lægterne kun fastet til spærrene med en enkelt nagle. Om byggeskikken i Sønderjylland fremsattes følgende oplysninger: Bygning af bulhuse fortsattes ~~fortsattes~~ til op imod 1700 tallet, medens der var udstedt forbud mod denne byggeskik i Nørrejylland allerede i 1500 tallet. Lignende forhold gjorde sig gældende m. h. t. jordgravning af stolper.

5. Næsgården fra Göinge, Skåne (museets nr. 55). Tvillinggård (to sammenbyggede gårde) hovedsageligt bygget som bulhuse.

Stolperne tappet ned i fodtømmeret. Taglægterne enebærstager, bundet sammen med bast, der er fremstillet af lindebark.

I stuen i den vestre gård bemærkedes tagets åskonstruktion, bestående af tre kraftige åse af bøgestammer, der bærer det skrå plankeloft, hvorpå det egentlige tagdække af græstørv har været anbragt.

En ret lavtsiddende bjælke forbinder skorstenen med væggen et stykke inden for døren. Den kaldes stødderbjælken, fordi tiggere og andre vejfarende ikke måtte komme længere ind i stuen end hertil. Gården, der bærer årstallet 1688, er flyttet til Frilandsmuseet 1901 og således et af museets ældste huse.

De skovrige egne i Skåne og Halland har tidligere været rige på bulhuse, men nu er der kun meget få tilbage.

6. Hus fra Dörröd i Skåne (nyerhvervelse). Væggene beklædt med brædder udvendigt, men iøvrigt mindede huset meget om et sjællandsk hus. Det stammer fra tiden før 1714. På loftet fletværk af enebærris.

7. Landhåndværkerhus fra Kallehave, Sydsjælland (museets nr. 61) Egnens skove, der var velforsynede med eg, har givet sig udslag i en efter sjællandske forhold rigelig anvendelse af egetømmer. Stolperne står direkte på syldsten, forbundet med syldholter. En udfyldning med træ i en del af de oprindelige huller til loftsbjælkerne, udhugget i de lodrette stolper, viser, at loftet engang er blevet hævet i husets nordlige ende. I huset findes en righoldig samling redskaber til fremstilling af hjul, redskabsskaffer m. m.

8. Stenhuggerskoven. Den lille skovholm, der ligger på skråningen ned mod Mølleåen, kaldes sådan, fordi den for henved 300 år siden ejedes af den stenhugger, der også ejede Fuglevad Mølle.

Bevoksningen består hovedsagelig af eg. Postbud Karl Olsen fra Herlev har interesseret sig meget for den lille skovs historie, der blev hugget helt ned under Svenskekrigene 1658-60. Den nuværende bevoksning består for en stor del af omkring 300 årige ege, der er skudt frem fra stubbene eller af agern efter nedhugningen.

I "Underdanigste Relation om Københavns Amts Skoves Beskaffenhed Anno 1660", der giver en beskrivelse af skovene efter Svenskekrigenes ødelæggelser hedder det: " Stenhuggerskoven ved Lyngby findes ege og bøge på det neste at være afhuggen og øde, så samme lund kan ikke agtes for noget i sig selver" (Gengivet efter Tidsskrift for Skovvæsen, bd. 20, 1908, B. s. 108)

9. Herregårdslade fra Fjellerup Østgård, Djursland (nyerhvervelse) På grund af kulde, blæst og sne ilede deltagerne gennem den store bindingsværksslade, hvis svære tømmer var af eg.

10. Gård fra Sdr. Sejerslev, vestlige Sønderjylland (under opførelse) Gården, der af brændte mursten, sås kun på afstand.

I den skovløse egn havde man tidligt begyndt at bygge gårde og huse med grundmur, og teglbrænderkunsten var vidt udbredt.

Under nedrivningen forud for flytningen af gården havde man opdaget, at flere af stolperne tydeligt viste, at de oprindeligt havde været anvendt i et bulhus, der formentligt var opført, medens der endnu fandtes skov på egnen, d. v. s. 1500 tallet.

Ved afslutningen af den kolde tur samledes deltagerne i den lille sal ved indgangen til Frilandsmuseet, hvor P. Chr. Nielsen takkede arkitekt Kirk for den instruktive omvisning og

Hans Chr. Jarløv gav en kort redegørelse for Frilandsmuseets tilblivelse og udvikling:

"I 1790'erne opkastede Frederikke Bruuns ven, der schweiziske litterat Karl von Bonstetten, den tanke at oprette et frilandsmuseum et eller andet sted i Nordsjælland, men det blev ved tanken.

Verdens første frilandsmuseum grundlagdes af svenskeren A. Hazelius på Skansen i Stockholm i 1891, hvor samme nogle år i forvejen havde grundlagt Nordiska Museet. Herefter begyndte frilandsmuseerne at brede sig, først og fremmest i Skandinavien, men også til andre lande i Europa samt til U.S.A.

Frilandsmuseet i Sorgenfri er opført i 1901 (og det overfor liggende Landbrugsmuseum i 1915)

Efter den 2. Verdenskrigs ophør har frilandsmuseerne været i stærk vækst.

I 1920 overdrog stifteren af Frilandsmuseet ved Sorgenfri, Bernhard Olsen, museet til Nationalmuseet i København. Fra 1920 til 1941 var det administrativt forbundet med Dansk Folkemuseum under den officielle betegnelse: Nationalmuseets 3. afdeling. Derefter blev det en selvstændig afdeling, Nationalmuseets 7.

De første opvisninger af folkedanse på Frilandsmuseet fandt sted i 1920'erne.

I 1926 var der ca. 10.000 gæster på Frilandsmuseet, og i 1956 passeredes for første gang tallet 100.000 gæster.

I 1957 købtes Lyngby Landboskoles bygninger og de resterende marker.

I 1959 var det samlede antal bygninger 28, fordelt på et areal på ca. 40 ha.

Ved genopførelsen af gamle bygninger, som overføres fra hjemstedet til museets grund, stræbes der efter at bevare de skøvheder og hældninger, som er karakteristiske for det ældre bindingsværk. Samtidig påser man, at et eventuelt forfald ikke føres med ind i bygningerne. Derfor imprægneres alt træværk med svamp- og insektinfektioner".

Ekskursionsberetningen er udarbejdet efter H. C. Jarløvs notater.

P. Chr. Nielsen.

